

תוצאות חיים

ד"ר ל' ע"י התאחדות בני התורה

בנשיאות פוסק עדת תימן

מרן הגאון רבי יצחק רעאבי שליט"א

גליון 17 תשרי ה'תשע"ד ב'שכ"ה

בשיתוף מוסדות "יד מהר"ץ"

דבר המערכת

רבות מזושבות

ידועים ומפורסמים הם דברי חכמי ישראל בפייהם ובכתביהם, שהאריכו למעניתם בחומרתה וגנותה של מדת המחלוקת והפלגנות, אשר מכלה כל חלקה טובה, מבעירה שנאה ומעוררת ריב ומדון בין אדם לחבירו, הן בין יחיד ורעהו והן בין קהילות שלימות, למאות ולא לפים. אין אנו באים לעורר בנושא זה, שכן דברינו אך למותר יחשבו, וכבר רבו מספור המעוררים והמחזקים, המתריעים בשער למיניהם, ומי לנו כמו הניסיון עצמו, המוכיח כי כל אשר נחלקו שלא לשם שמים לא הרויחו מכך מאומה, ואדרבא, רק הפסד היווה כתוצאת מעשיהם.

אולם יש לסייג זאת ולהבהיר ענין יסודי במהותו: חילוקי דעות אינם מחלוקת! הפרשי הדעות, השונות ומתחלפות מאיש זה לרעהו, הן תוצאה לגיטימית ומתבקשת של חיים רגילים לפי טבע העולם, ובלעדי מציאות זו לא היה בידינו למצוא כל כך הרבה מחלוקות בספרות התורנית הענפה, מבחינת "את והב בסופה".

היטיב להטעים זאת אמן ההגדרה, מרן החזון איש זלה"ה, בתשובתו לת"ח שנשא ונתן עמו במלחמתה של תורה, וכה סיים את דבריו: "בכלל יש הבדל הדעות בינינו, כפי השתנות הדעות בטבע וכו', ונאמין שכל קושיא יש לה תירוץ" (שו"ת אז נדברו חלק ב' סימן א').

זאת עלינו לדעת: לא כל מחלוקת, כביכול, היא פסולה במהותה. יכולים להיות חילוקי דעות קשים כגידיים ומרים כלענה, מדהימים בחריפותם ומתמיהים בהשתלחויות לשונם של בעלי המעשה, אך מכדי גדר חילוקי דעות לא יצאו, והדבר יהיה מקובל בתכלית כחלק בלתי נפרד מצורת המשך בעמ' הבא

משלחן מלכים

מתורת רבינו מרן שליט"א

אם אפשר לשנות את סדר הסליחות שאומרים באשמורות

לק"י, כ"ו אלול ה'תשע"א, ב'שכ"ב.

נשאלתי אם נכון הדבר שהנהיגו זה מקרוב בקצת בתי כנסיות, להתחיל את סדר האשמורות מן האמצע, דהיינו מאלהינו שבשמים ואילך. ונתחמכו לעשות כן, בראותם שאין נמצאים בתחילה מניין עשרה וממילא אי אפשר לומר קדיש ולא שלוש עשרה מדות. וכשרואים שהגיעו עשרה, משלימים את ההתחלה שהחסירו:

ונומיתי להם בס"ד שאין ראוי לעשות כן. כי אעפ"י שלפי הדין אינו מעכב, מכל מקום לא להנם נקבעו האשמורות בסדר הזה, כידוע שיש שתיים עשרה סליחות עיקריות (כמו שהעליתי בס"ד בשלחן ערוך המקוצר הלכות הודש אלול סימן ק"ט סעיף ו'), ועליהן נוספו לפנייהן ולאחריהן וביניהן, אבל הן העמוד שכל הבניין נשען עליו. וסוד העניין, נזכר במשנת חסידים מסכת הסליחות פרק א' משנה ב' שהן כנגד שנים עשר פירצופי אצילות, עתיק ונוקביה, אריך ונוקביה, חכמה ובינה, ישראל סבא ותבונה וכו' יעו"ש, אם כן ברור למכין שאין לקלקל סדר הבניין המסודר מלמעלה למטה. וכן המנהג הפשוט שאומרים בסדר, אעפ"י שבמקום שלוש עשרה מדות ממש יצטרכו לומר מצפ"ץ מצפ"ץ כידוע, ומתי שיגיע מנין יגיע:

ומצד הקדיש שאחרי אשרי, הרי בלאו הכי דעת הרמב"ם וכמה רבונות שאין לאמרו כלל, וכמו שהעליתי בס"ד במילואים והשממות לשלחן ערוך המקוצר שם דף רצ"ט. והגם שהמנהג לאמרו וברור שאין לשנות, מכל מקום להפוך את הסדר בעבור זאת, עליונים למטה ותחתונים למעלה, הוא ודאי אין לעשות כן:

אמור מעתה שיפה כיוונו רבותינו בתכאליל הן בכת"י והן בדפוס וכן בהרבה מחזורים וסידורים של שאר קהילות, שקראו להם בשם **סדר הסליחות** ולא סליחות סתם, ללמדך שיש להם סדר קבוע, כדרך שכתבו כמה מפרשים (ועיין סדר הפרדס לרש"י דף נ"ה, ומחזור ויטרי דף רצ"ד) לעניין ליל הסדר, שנקרא כך כדי ללמדנו שאין לשנות ממה שתיקנו חז"ל והפוסקים [אף כי יש שנתנו לזה עוד טעמים אחרים על דרך הרמז], ולכן קבעו לו סימנים כגון קדש ורחץ כרפס יחץ וכו', ולדידן הוא קדש ונטול כרפס טבול וכו', כמ"ש בס"ד בהלכות ליל הסדר שבתחילת אגדתא דפסחא פרי עין חיים מהדורא שנייה דף ב' סעיף ב'. ועיין עוד מ"ש בס"ד בנפלאות מתורתך פרשת וישב על פסוק ותתפשהו בבגדו ד"ה ולא להנם, עניין "סדר" מעשה עוקבא:

(מתוך שו"ת עולת יצחק חלק ד')

חכמי תימן והעליה לארץ

בגליון ט"ו מחודש סיון הובאה תשובתו של הגאון כמוהר"ר נסים רצאבי זצוק"ל ובה התייחסות לנושא העליה לארץ והמצב ברחובותיה, ויחד עם זאת, בהערות לתשובה, הובאו מקצת דעות חכמי תימן על ענין זה, ושם הסתיימו הדברים שעוד חזון למועד אי"ה וכו'. כאן באים אנו לקיים דברינו דאז, ולהביא כאן עוד מדברי רבותינו ז"ל בכל הנושא, אף כי ניתן להאריך בזה בהרחבה רבה. לעומת דבריו המפורסמים של הגאון רבי עמרם קורח זצוק"ל בספרו סערת תימן, בהם שיבח מאוד את העליה לארץ ואף נקט בביטוי "אתחלתא דגאולה" על כך (שם עמ' ח"פ), עומדת קבלה מפיו, לפיה אמר "ומפני חטאינו גלינו לארצנו", אם כי מקרוב נדפס שלא היה זה הוא כי אם חכם אחר שעלה לארץ. אולם גם אם נסכים עם כל הדברים, היינו מצד מעלת העליה וחשיבות ארץ הקודש כשלעצמן, אך בלא קשר למצב השורר כאן, הן היום והן בזמן העליה.

עוד יש לסייג, כי דעתו היתה שיש לימנע מן העליה, אלא שאחר שאילצו המצב הקיים לעלות שיבח את עצם המושג, ופשוט. יש להביט גם בלשונו שם, אשר קודם כל סיפר על בני גולת תימן להמוניהם שנחפזו למכור את כל אשר להם ולעלות ארצה, ורק לאחר מכן הוסיף כי הוא עצמו, בגיל הגבורות, עזב את עירו בדרך לארץ הקודש. בהמשך הדברים הוא מתאר את רוע הגזירות שהיו בתימן על יהודיה, ובה מתאר את עליתם בלשונות גאולה ויציאה מן השעבוד, בהשוואה לגאולת מצרים, עד ההגעה לנחלת אבותינו.

הגאון רבי שלום יצחק הלוי זצוק"ל, בשו"ת דברי חכמים סימן נ"ז, נזקק לדין אמירת ברכת שהחיינו ביום הקמת המדינה, והעלה לאסור כי אין להוסיף ברכות מחודשות. בהערה ציין לגבי אמירת הלל ביום שחרורה של ירושלים עיה"ק, שדבר זה יוצא מן הכלל, אך יש לשים לב כי בכל לשונותיו לא נקט אלא שירושלים נגאלה מיד זרים, ויש הודאה להשי"ת על ההצלה ועל הפדות שהוציאנו מיגון לשמחה וכו'. הוא לא כתב מאומה על ניצחון של הצבא וכל כיוצא בזה, אלא הסתפק בהזכרת ההצלה. דבר זה מובן מאליו, שכן כל אדם השרוי במצור ובמצב סכנה וניצל הימנו מודה על כך בכל לבו, וכך גם כאן מודה על הפדות מסכנת האויבים, אך בלא קשר למבצעי המלחמה בפועל, אלא על עצם השהות בארץ הקודש בלא סכנה, וכן על זו הדרך שאר חכמינו שכתבו כגון דא.

מאור הגולה הגאון רבי יחיא יצחק הלוי זצוק"ל עצמו, יש שכתבו אודותיו כי תמך תמיכה בלתי מסויגת בעליה לארץ, למרות שידע ממכרו על המצב שם, והבדיל בין מצות ישוב ארץ ישראל לבין דרכם של הציונים. אולם לא ברורה כל כך מדת ידיעתו על המצב בארץ, שכן בשערי יצחק פרשת בעליותך ה'תשע"ב (עמ' י"ד) סיפר רבינו שליט"א מפי אחיינו של רבי יחיא כי קיבל אז מכתב מאחד מקרובי משפחתו ובו פרש את מצבו, וכשראה זאת השתנו פניו, ומכך נפל למשכב ונפטר לבית עולמו, ועכ"פ רואים כי לא ידע בבירור על המתחולל בארץ הקודש, אם כי לא ברורה מספיק מדת מהימנותו של סיפור זה, ואכמ"ל.

הגאון רבי סעיד עוזירי זצוק"ל, עליו הובא כי לא רצה לדבר בענין זה, יש להוסיף ולהביא מקונטרס "נפש" שיצא לאור לזכרו, שם נכתב (עמ' ט"ו) כי הצעירים היו דנים ביניהם על המצב, ולא אחת היו חושבים: מה יאמר מארי סעיד על המצב, אם יעלה לארץ ויראה את המתחולל בה? הלא הוא עלול, חלילה, לקרוע את בגדיו, להרים את קולו ולזעוק מרה בראש חוצות. והנה כאשר זכו לראותו מתהלך ברחובות הארץ, ראו כיצד ידע להבליג ולא לחשוף את צפונות לבו, למרות שודאי עגמת נפש מרובה נגרמה לו.

אולם זכינו לעדות מפי קדשו לפיה התייחס למצב הקשה (שם עמ' י"ז), כאשר כמה שבועות לפני פטירתו עלה אל ביתו הגאון רבי מאיר צובירי זצוק"ל ואמר לו "אשריך רבינו, שזכית ללמוד תורה בירושלים עיר הקודש", וכו'. אולם כששמע את הדברים זלגו עיניו דמעות וכה השיב: "בני, אל תנחמני בניחומים של שוא. צריך לומר: אוי לנו מעלבונה של תורה. איה ריבוץ תורה כראוי, ואיפה התלמידים, נערים וגדולים יחדיו, הלומדים משניות ופוסקים ונושאים ונותנים בהלכה ומנפים אותה בשלוש עשרה נפה, עד שמבררים ומעמידים אותה על בריה", וכך ביכה את חסרון הלימוד והעדר מקהלות העם אשר היו בתימן.

נעמוד כאן, לעת עתה, ושמה נוסיף להביא בענין זה בפעמים אחרות, אי"ה. עיקרי דברינו מבוססים על מראי המקומות שהובאו בספר איש ימיני חלק ב' עמ' תק"ו, וכן במאמר מקיף על כל הנושא לפרטיו מאת הרה"ג רבי איתמר חיים כהן שליט"א, ועודנו בכתובים.

המשך דבר המערכת

הלימוד הטהורה אשר נמסרה אלינו זה דורות רבים. שכן תורתנו תורת אמת היא, אפס בלתי ואין זולתה, ועל כל אדם הבקי ברזיה ובטוח בהבנת אמיתתה לעמוד על שלו בכל תוקף.

וכאן יתמה כל בר בי רב מה פשר דברים אלו, שהרי אם יעמוד כל אחד על האמת שלשיתו – היכן היא מדת הענוה והותרנות, ההודאה על האמת, בה ניחנו בני ישראל מיום היותם לעם, ופעמים שתאות הניצוח תעלה על גדותיה ותפרוץ ממעמקי הנפש. התשובה לכך ברורה היא, בהקדים הנאמר בתנא דבי אליהו תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם, ולכאורה המתבונן מעט ורואה את מצבנו, נמצאים הדברים מופלאים מהבנתו. אך יש לדקדק בלשון הנאמרת, "תלמידי חכמים" דוקא, ולא חכמים, רבנים, וכל כיוצא בזה, כי חלק ממהותו של חכם אמיתי היא מעלת הידיעה להמשיך ולהיות בגדר תלמיד, מבקש האמת וחפץ לקבלה, ורק כאשר מגיע בגישה כזו יש לו את הסיכויים להבין את האמת ולהחכים.

וכבר אמרו המפרשים כי חכם נקרא כל זמן שלומד עוד ועוד, במטרה לידע ולהשכיל, אך ברגע שבו בטוח כי בא על סיפוקו ואין לו עוד במה להחכים, או אז נקרא סכל. ברם, כאשר כל המטרה היא לנגח את שכנגדו, גם אם ישמע תשובה נכוחה יסתמו אזניו משמוע עצה ותושיה, ולא יוכל לקבל בנפשו כלל שום מענה, אף שתהיה התשובה נכונה לאמיתתה של תורה. כי חכם אמיתי הוא זה אשר יודע להודות על האמת, לדעת כי גם הוא מסוגל לשגות, ולהאמין כי לכל קושיא יש תירוץ, כלשון החזו"א, וכאשר נמצא בדרגה כזו, אזי יכול וראוי הוא לעמוד על דבריו אם בטוח באמיתתם, וכמבואר.

עדת תימן המפוארה תמשיך ותפרח בלא להרפות בהנחלת המסורת עתיקת היומין לאורם של רבותינו הגדולים, כמהר"ב ומהר"י, מהר"ם ובנו מהר"ם, ועל צבאם עט"ר מהר"ץ זיע"א, הוא אשר התקבל בפי רוב ככל גדולי חכמינו כמעתיק ומשמר המסורת הקדומה, אחר שאיזנה וחקרה ברוחב דעתו הקדושה. בתואר "גאון רבני תימן" הכתירו הגאון רבי עמרם קורח זצוק"ל, ואין מי שיחלוק על כך או יכול לפקפק בעובדות ברורות כאלו. לאורו נצעד ויהיו כל פעולותינו, כאשר נסתופף בצלו של רבינו הגדול שליט"א, שכמו אור הנוגה השתלשלה חולית הזהב לדורנו היתום, למען נדע את הדרך הישרה בה נלך, בלא לתעות אחר ספרי קהילות אחרות, כבודם במקומם מונח, אך רק במקומם ולא במחוזותינו.

כי בלא מפעלותיו הכבירים היינו נבוכים בספרות חכמי תימן, בלא ידיעת ההכרעה ותורת ההנהגה, והוא זה אשר מוסר את ההוראה הברורה והצרופה, כפי המנהגים הקדומים, על כל פרטיהם וטעמיהם, כאשר הם מסודרים וערוכים, בהבירות מפליאה ומאירת עינים, לא בבלבול, בעכירות, המשך בעמ' הבא

בחולשה ובחוסר עקביות, כי אם בידיעה נאמנה ובגבורה, בלא חשש ומורא.

כללן של דברים, הן מודעת שבלא ידיעת ההכרעה בדורנו לא היתה בידינו ההבנה והדעה להלכה ולמעשה, מפני הדעות השונות בכל ענין, וזאת אשר פעל גבר מורם מעם בדרכיו הנשגבות ובמסירות נפשו, בהעתיקת השמועה והנחלתה, בלא פגיעה ח"ו ביתר החכמים, וכפשוט וברור לכל אשר דעה בקדקדו.

אין הבנה כלל לטעותם של מחרחרי ריב ומדון, חכמים בעיניהם, אשר במטרת מחלוקת לשמה דוברי שקרים ורוכלי כזבים, ומאשימים את שכנגדם בדברים שלא פיללנו ולא מללנו להם. אף אם יש ביניהם כאלו שבקשת האמת מובילה את דרכם, עדין לא תנוקה נגיעתם האישית, לטעות ולסטות לדרכים אשר לא שערום אבותינו, ואין ראוי להתיחס לנושא זה, אלא שההכרח לא יגונה, וד"ל.

דברים אלו באו להבהיר לכל דורשי האמת ומבקשיה, כי אין כלל בקשת מחלוקת ח"ו, אלא זו דרכה של תורה, בשיחה ושיגה, לשאת ולתת לאמיתה, ואדרבא, כפי מדת הכאב שבגילוי שיבוש האמת כך דרגת חריפות התגובה. אין הדברים אמורים לגבי אותם אשר ניסו לפרוץ ולהרוס בכרם בית ה', עליהם הוכרזה מלחמה גלויה, כל זמן שישנו חשש כי יושפעו אחרים מדעותיהם, ולו מעטים ובודדים יהיו, וכמבואר כל זה בדבר המערכת שבגליונו הקודם. שכן יתכן תלמיד חכם מובהק, אך בעל דעות כוזבות, וממנו יש להרחיק בכל אופן, עיין בדברות קדשו של רבינו שליט"א המתפרסמים לראשונה בגליון זה, ותרווה צמאונך.

מה שאין כן בכללות הענין, כמובן שאין בכל חילוקי הדעות מקום לסכסוכים ופילוגים, הוצאות דיבה ולזות שפתים, וזו לשון בעל קצות החשן בהקדמתו למשובב נתיבות: "נפרדות ושונות הנה מחשבות בני אדם בכל דבר השכל, ואף כי בחכמת התלמוד העמוקה מני ים, ולא את אשר ירחיק האחד ירחיקו הכל", ודפח"ח, בינו נא זאת.

ישמע חכם ויוסף לקח. ועושה השלום במרומיו, הוא ישכין השלום בתוכנו, במהרה בימינו, אכ"ר.

ממכת

תשכ"ז תמוז ומוצאי ט"ו

המצרכת

פרקי דעת

פרי עץ הדר כפות תמרים וענף עץ עבות וערבי נזול (ויקרא כ"ג, מ')

א) ידוע דרשת רז"ל שארבעה מינים אלו הן רמז לישראל, שיש בהם בעלי תורה וגם מעשים טובים, שהם נמשלים באתרוג שיש בו טעם וריח. ויש בעלי תורה שאין בהם מעשים טובים, ונמשלים בלולב שיש בתמרים שבו טעם ולא ריח. ויש בעלי מעשים טובים שלא למדו תורה, ונמשלים בהדס שיש בו ריח ולא טעם. ויש שאין בהם לא תורה ולא מעשים טובים, ונמשלים בערבה שאין בה לא טעם ולא ריח. ועל ידי שאוגדין אותם יחד הם מגינים ומכפרים זה על זה, כדאיתא במנחות דף כז. ובויקרא רבה ובתנחומא ובמדרש הגדול ובמדרש אגדה על פסוק זה, ובהושענות ליום שלישי דסוכות יעו"ש. וכן הוא במנורת המאור למהר"י אבוהב פרק קנ"א:

ושם במנוח"מ פרק קמ"ט הקשה לפי ביאורו שארבעת המינים רומזים לארבע יסודות ארמ"ע, אם כן למה הקדימה תורה את ההדס לערבה, שהרי הערבה דומה ליסוד המים וההדס ליסוד הארץ (שסדר ארמ"ע הוא כפי סדר מעלתם). ותירץ שהארץ קרובה יותר לאויר (שאליהם רומז הלולב) מהמים (משום שהמים מכונסים בשפלות שבארץ). ועוד תירץ אה"כ לפי שאדם רואה בעיניו קודם שיספר, רואה בתורה קודם שילמדנה וכו'. ועוד שהתינוק רואה קודם דברו וכו', לכך הקדימה תורה ההדס יעו"ש. ולפי דרשה זו שהביא בפרק קנ"א לא קשיא, כי הלולב רומז לבעלי תורה שאינם בני מעשים טובים, ואם כן כך ראוי לסדרם, שאי אפשר להכניס הערבה בין הלולב להדס, ופשוט:

ב) וכשנתבונן בדבר האמור לעיל, יצא לנו עוד לימוד מזה, כי הנה אתרוג שעלתה בו חזונית או שיש בו חסרון כל שהוא וכיו"ב, פסול הוא. אעפ"י שסוף סוף אתרוג הוא, מ"מ אין לצרפו ולהסמיכו לאגודה זו, הגם שאפילו ערבה שאין בה לא ריח ולא טעם נאגדת. כמו כן לפעמים יש תלמיד חכם דסנו שומעניה או שהוא בעל דעות כוזבות וכיו"ב שאר מומים הפוסלים בתלמיד חכם, צריך להרחיק ולהתרחק ממנו, הגם שמאידך אפילו את הרשעים ואת הריקנים מתורה וממצוות שהם במדרגה נמוכה הרבה ממנו, צריך לקרב, כמו הערבה [אלא אם כן הם מתרחקים מאתנו ונאגדים להם בפני עצמם, שאז יש להלחם בהם להפריעם ולקלקל מחשבותם, וזה רמזו בחבטת הערבה שעושים בהושענא רבה כמ"ש בספר מועדים וזמנים חלק ו' ריש סימן ע"ח]. מפני שתלמיד חכם כזה גורם נזק לאגודה, כי האחרים לומדים מדרכיו המקולקלים:

ואין להביט על מה שההמוניים מחשיבים אותו ואינם מכירים בגודל חסרונו, כי הם לא ידעו ולא יבינו יסודי הדברים פנימיותם ושרשם הפורה ראש ולענה, אלא בחיצוניותם, דומיא דקיימא לן דהדר שאמרה תורה באתרוג אינו תלוי בדעת בני אדם מה שאצלם נחשב מהודר ויפה לפי תארו ומראיתו החיצוני, אלא מה שקבעו חז"ל מה פסול אף אם בעינינו נראה דמה בכך, ומה כשר אף שבעינינו נראה מום, כי מסר הכתוב את הדבר לחכמים (עיין רא"ש פרק לולב הגזול סימן י"ד וחיידושי חתם סופר שם דף לו. וחיים וברכה סימן ס"ד וחזון איש סימן קמ"ו אות ל', ומ"ש בס"ד בבארות יצחק הלבנות לולב ס"ק ס"ב דף קע"ו ובדברינו לקמן פרשת בהר על פסוק ולבהמתך ולחיה), כמו כן רק ראשי הקהל המעמיקים בתורה, הם יודעים ומכירים את מי ראוי לצרף, ולכן נקראים הם עיני העדה:

(מתוך נפלאות מתורתך לרבינו שליט"א אשר עודנו בכתובים, פרשת אמור)

פלפולא חריפתא

א] היכי תמציי סכך הפסול מדרבנן חמור מסכך שפסול מדאורייתא?
ב] היכי תמציי סוכה שחמתה מרובה מצלתה ואעפ"כ כשרה?

ניתן לצפות בשיעורו השבועי של מרן שליט"א בכל מוצאי שבת בשעה 22:00 בישיבת חובות הלבבות רח' וואל 18 ירושלים. לפרטים 054-8476760

האתרוג התימני – מדברי חכמי ישראל

נשאל החזון איש על אתרוג מעץ שיש עליו אתרוג תימני ענק, אם כל האתרוגים של עץ זה כשרים המה? ואמר שכל אתרוגי העץ הם בחזקת בלתי מורכבים (מעשה איש חלק ג' עמ' קל"ט)
 הג"ר יואל קלופט זצ"ל שאלו איזה אתרוג לקחת? השיבו רבינו: הרי יש לך אתרוג תימני! (שם חלק ה' עמ' צ"ז)
 וע"ד אתרוגי תימן וכו', ואותה שמועה ששמע מע"כ ע"ד חשש יניקת ירק כפי הנראה לא נתפרסמה כלל, ואין לנו לחוש לעוף הפורח, כמו שמע"כ בעצמו כתב בעמוד נ"א שגם בארצנו יש התלחשויות שבשקר יסודן, וסדנא דארעא חד וכו'. ולענ"ד גם אנחנו רשאים לסמוך על מסורת בני תימן, ולתלות השינויים בשינוי האקלים וכו', בני"ד הם קבלו שמין זה הדומה לאתרוג שלנו הוא בכלל מין האתרוג, ולמה לא נקבל קבלתם. (הגאון רבי שמואל דוד הכהן מונק זצוק"ל, שו"ת פאת שדך חלק א' סימן ס"ב)
 כמוהר"ר יעקב מוצפי זצוק"ל ביקש מהג"ר דוד יהודיוף שיעסוק במכירת אתרוגים, למרות העבודה הקשה וביטול התורה הכרוך בכך, בהכירו את רבי דוד ואת עינו החדה דרש בכל תוקף שימכור אתרוגים כדי לזכות את ההמונים באתרוג תימני בלתי מורכב. (קובץ אור ישראל, נתיבות ה'תשנ"ב, חלק ב' עמ' כ"ג)

הופצה שמועה בשם הגר"מ מאזוז שליט"א שלדעתו אתרוג תימני פסול למצות ארבעת המינים, וכאשר שאלתיו השיב: לא אמרתי דבר כזה, אדרבא את האתרוג התימני אני מעדיף על כל האתרוגים. (שו"ת מצות אברך סימן ל"ה)
 וכדאי לציין המסורה היפה שנשתמרה בפי יהודי תימן, וכפי שמסר ידידי הרב יחיא אלשיך, שעוד לפני חורבן בית ראשון כשגלו אבותיהם לתימן לקחו עמם גרעיני זרעים מארבע המינים לטעת אותם באדמת גלותם תימן, כדי שיוכלו לקיים מצוות ארבעה מינים בגולה, ונזכר ממסורה זו בפי רבני תימן באחד מכתבי העת, ברם לא בדייקנות גמורה, ששם נאמר שלקחו עמם גרעיני אתרוג, ובאמת לפי המסורה המדויקת לקחו עמם הזרעים כל ארבע מינים. והתימנים שבאו לא"י הביאו עמם הגרעינים ונטעום כאן, ולפיכך אתרוגי התימנים הם בחזקת בלתי מורכבים בהחלט גמור. וישנם ראשי ישיבות ות"ח שמהדרין ליקח גם אתרוג תימני, מפני שהם בלתי מורכבים בוודאות גמורה, משא"כ אתרוגי א"י, אף שמקובל שהם בלתי מורכבים, מ"מ חוששים שמא במשך השנים נעשתה בהם הרכבה. וניכרים הם האתרוגים התימנים בתוארם המיוחד, ועפ"י מסורה זו לא היו גדלים ארבעה המינים בזמן הקדום בתימן עד שהביאום הגולים הקדומים לתימן. אכן יש בזה גם מסורה שניה, כפי שמסר לי ידידי ה"ר עזרא קרח נ"י, כפי שקיבל מאביו הרה"ג ר' חיים קרח, שבזמן שבאו היהודים הראשונים לגלות תימן תיירו בכל הארץ, ובחרו להתיישב בצנעא ובסביבתה מפני ששם גדלו ארבעה המינים, ורק לאח"ז נפוצו גם למחוז דמאר ובשאר הארץ, ועד היום היו באים מכל מקום לקנות בצנעא אתרוגים, ולפעמים גם לולבים והדסים, מפאת העדר מציאותם בשאר מקומות, ורק בצנעא וסביבותיה הם בשפע. וידידי הנ"ל העיר שאפשר לקיים שתי המסורות בני"ז, שהגולים הראשונים הביאו עמם זרעים מארבעה המינים כדי שיהיו בטוחים שיקיימו המצוה בגולת תימן, אולם היות והקרקע בסביבת צנעא היתה מסוגלת ביותר לקלוט הזרעים התיישבו שם בראשונה, ומשם נפוצו על פני כל הארץ. (עלי תמר על ירושלמי סוכה פרק ג' הלכה י')

❁ שערי יצחק ❁

- תמצית פסקי הלכות, הערות והארות בעונת דיומא שנאמרו מפי רבינו שליט"א בשיעוריו השבועיים, נלקטו ונערכו על פי חוברות שערי יצחק א. בסדר האשמורות יש לדקדק באמירת "והוא רחום יכפר עון ולא ישחית", ולהגות את התיבות ולא, גשחית, בגעיא וועוד דיוקים רבים נוספו בסדר האשמורות המדוייק שנדפס מקרוב] (פרשת כי תצא ה'תשע"ב עמ' י"ד).**
- ב. מי שאמר "מלך אוהב צדקה ומשפט" במקום "המלך המשפט" יחזור בהרהור (פרשת כי תבוא ה'תשע"ב עמ' ג').**
- ג. מי שלא אמר "זכרנו לחיים" וכדו' ובאמצע תפילתו נזכר אינו חוזר, ואם סיים תפילתו ובטעות חזר ושוב נזכר בהלכה באמצע תפילתו, למעשה יכול לצאת ידי חובת כל הדעות וימשיך את תפילתו בהרהור (פרשת כי תבוא ה'תשע"ב עמ' ז').**
- ד. מעלה גדולה היא להתענות בערב ראש השנה, ומותר לאכול קודם עלות השחר, אם התנה לפני כן, ולשתיה אין צריך תנאי כיון שזו הדרך לשתות בעת הקימה. וכל זה לפי הפשט, אך על פי הקבלה אסור לאכול ולשתות קודם התפילה אם קם אחר חצות, ומכל מקום דעת הכף החיים שאף אם קם קודם חצות הוא הדין, וחומרא יתירה היא (פרשת כי תבוא ה'תשע"ב עמ' ז').**
- ה. בתקיעת שופר לוקחים גם שופרות של איל, וגם שופרות שאינן של איל, וכגון של דישון או יעל, וכדעת הגאונים (פרשת נצבים ה'תשע"ב עמ' ט').**
- ו. נקודות קטנטנות שחורות באתרוג, היום פוסלים אם הם בשניים או שלשה מקומות, או בחוטם במקום אחד, אולם אבותינו הכשירו זאת (פרשת האזינו ה'תשע"ג עמ' ה').**
- ז. יש להפסיק בין שמות השם ב"ג מדות, וכמו כן ראוי ללמד זאת לילדים המתרגמים, שגם אז יש להקפיד על כך, אולם אין להפריד לגמרי אלא בצורה ממוצעת (פרשת וילך ה'תשע"ג עמ' י"א).**

חוברות "שערי יצחק", אוצר בלום בהלכה ובאגדה, במסורת ובמנהגים, ערוכים בטוב טעם ודעת משיעוריו השבועיים של מרן הגאון רבינו יצחק רצאבי שליט"א. להצטרפות למנויים ולהשגת השיעורים: מוסדות יד מהרי"ץ 050-4140741

ימי הדין מאהבתו יתברך לישראל עמו

והכי איתא בתנא דבי אליהו רבה פרק א', ימים יוצרו ולא (ולו, קרי) אחד בהם (תהלים קלט, טז), זה יום הכפורים לישראל, לפי שהיתה שמחה גדולה לפני הקב"ה, שנתנו באהבה רבה לישראל. משל למה הדבר דומה וכו'. לכך נדמה יום הכפורים, שנתנו הקב"ה באהבה רבה ובשמחה. ולא זו בלבד, אלא בשעה שהוא מוחל לעוונותיהן של ישראל, אין מתעצב בלבבו, אלא שמח שמחה גדולה וכו'. עוונותיהם של ישראל נמחים בעולם הזה, ואין להם תקומה לעולם הבא וכו', יעויין שם באורך:

ולא רק הקב"ה שמח בכך, אלא גם ישראל. וזהו שכתב הרמב"ם בפרק ג' מהלכות חנוכה דין ו', ראש השנה ויום הכפורים אין בהן הלל, לפי שהן ימי תשובה ויראה ופחד, לא ימי שמחה יתירה, ע"כ. דקדק לומר לא ימי שמחה יתירה, דמשמע שיש בהם שמחה, אלא שאינה יתירה כמו בשאר מועדים, מפני שהם ימי תשובה ויראה ופחד. וכן אמר הפייטן (תכלאל עץ חיים חלק ג' דף קמ"ז ע"א) בני ישראל שמחו היו לפני נורא, יום כיפור חטאתכם וכו'. ופירש מהרי"ץ בעץ חיים שם, שאין לך שמחה גדולה ככיפור העוונות, יעו"ש:

והנה הלבוש בהלכות יום הכפורים סימן תרי"ט סוף סעיף ב', כתב וז"ל, אין אומרים באהבה וכו', שאין יכול לומר באהבה אחר אמרינו שניתן למחילת עוונות, ע"כ. אבל בכל הסיודורים שלנו, כתוב באהבה, כמו בתפילות שאר המועדים. ולפי האמור לעיל, אדרבה גירסתנו דייקא טפי:

ובהלכות ראש השנה סימן תקפ"ב סעיף ז' כתב הלבוש וז"ל, ואין נוהגים לומר זכרון תרועה באהבה וכו' כמו בשאר מועדים [אלא משמיטים תיבת באהבה]. ונראה לי טעמא, משום דלשון תרועה מורה על דין, לכך לא רצו לסמוך אחריה מלת באהבה, שאין מקבלים הדין באהבה, ע"כ. ולשונו שאין מקבלים הדין באהבה, אינה ברורה, ואין כאן המקום להאריך בבירור הבנתה. על כל פנים, הרב טורי זהב שם סק"ג העתיק דברי הלבוש בזה"ל, אין אומרים באהבה, כי תרועה מורה על הדין, ואין אהבה בדין, ע"כ:

ויש להשיב בפשיטות גם על טענה זו, כי דוקא בשופט בשר ודם אפשר לומר שאין אהבה בדין. אבל לא כמדת בשר ודם מדת הקב"ה, שופט כל הארץ. שהוא יתברך ויתעלה, אף כאשר הוא דן את ישראל עם קרובו, הוא מתנהג עמהם באהבה ובחובה. כגון מה שאמרו בגמרא ראש השנה דף ח' ע"ב שישאל נכנסין לדין לפני אומות העולם, מקמי דליפוש חרון אף, יעויין שם. וכן תמצא בדברי רז"ל ושאר חכמי ישראל, עוד כמה מאמרים ועניינים המורים על כך, כגון מה שהביא מהרי"ץ בעץ חיים סדר תפילת ערבית ראש השנה דף ס"א ע"ב, ודחה על פי זה טענת הלבוש כפי שהובאה בטורי זהב, יעויין שם:

ואחתום בדבריו של רבינו הגדול מהר"ח כסאר זצוק"ל בספרו שם טוב על הרמב"ם (פרק ב' מהלכות תשובה דין ו') וז"ל, ידוע כי מאהבת ה' את עמו ישראל, נתן להם ארכא עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים, כדי שיפשטו במעשיהם יותר מבכל ימות השנה, ויעזבו הדרך שאינה טובה, בכדי שתהא תשובתם שלימה לפני יתברך, ויזכו להיות נקיים וטהורים ביום הכפורים ויכפר עליהם וכו', ע"כ. שוב נזכרתי במה שכתב הרב ז"ל בקיץ המזבח פרשת אחרי מות על פסוק כי ביום הזה יכפר עליכם, יעויין שם:

ידוע מדברי רבותינו ז"ל כי התשובה היא אחד משבעה דברים שנבראו קודם שנברא העולם (פסחים דף נ"ד ע"א, ונדרים דף ט"ל ע"ב). ויש להתבונן מדוע עשה ה' ככה:

והנראה לענ"ד, כי הנה אדם שחטא והכעיס את קונו, מלכו של עולם, הסברא נותנת שאין לו שום תקנה. אלא שהוא יתברך ויתעלה, ברוב רחמי וחסדיו, מתנהג עם בריותיו לפני משורת הדין והסברא, ולפיכך תיקן והכין להם דרכי התשובה. ועל ידי התשובה יוכל כל חטא לתקן את מעשיו, ולהיעשות בכך כבריה חדשה, כאילו לא חטא מעולם. וכדאיתא בתלמוד ירושלמי (ראש השנה פרק ד' הלכה ח') אמר להן הקב"ה [לישראל], כיון שנכנסתם לדין לפני בראש השנה ויצאתם בשלום, מעלה אני עליכם כאילו נבראתם בריה חדשה, ע"כ:

וזהו מה שאמרו רבותינו ז"ל בתלמוד ירושלמי (מכות פרק ב' הלכה ו'), טוב וישר [ה'] (תהלים כה, ח). למה הוא טוב, שהוא ישר. ולמה הוא ישר, שהוא טוב. על כן יורה חטאים בדרך (שם), שמורה דרך תשובה. שאלו לחכמה, חוטא מהו ענשו. אמרה להם, חטאים תרדף רעה (משלי יג, כא). שאלו לנבואה, חוטא מהו ענשו. אמרה להם, הנפש החוטאת היא תמות (יחזקאל יח, ד. כ). ושאלו לתורה, חוטא מהו ענשו. אמרה להם, יביא אשם ויתכפר לו. שאלו להקב"ה, חוטא מהו ענשו. אמר להם, יעשה תשובה ויתכפר לו. היינו דכתיב על כן יורה חטאים בדרך, יורה לחטאים דרך לעשות תשובה, ע"כ:

ויתכן כי לענין זה רמז הפייטן רבינו יהודה הלוי, בסליחה המתחלת יצירי ראשית צרי (תכלאל עץ חיים חלק ג' דף קל"ד ע"א). אמר תחילה, יצירי ראשית צרי, התעני כשכור וכו'. יה אל תגל מסתרי, וחיתי אל תעבור וכו'. ופירש מהרי"ץ בעץ חיים שם, ראשית הצדים הוא יצר הרע המחטיא לאדם, ועל ידי החטא גורם שיפול ביד אויביו וצרו וכו'. וחיתי, נפשי. אל תעבור, לשון השחתה. ור"י ונה פירש, וחיתי, ימי חיי, אל יהיו עכורים מפני רוע מעללי, כלומר שלא אצטער כל כך, ע"כ. זהו שאמרה החכמה, חטאים תרדף רעה. ואמר ה' לַבָּן מות יתרון, בהגישו פרי שפתיו וכו'. ופירש מהרי"ץ שם, אדם שחטא נגד בוראו, מן הדין בן מות הוא וכו', יעויין שם. זהו שאמרה הנבואה, הנפש החוטאת היא תמות. ואמר ואין אהרן ואין ארון, לכפר על זדונותיו וכו'. זהו שאמרה התורה, יביא אשם ויתכפר לו. וסיים, ונקל בעיניך לכפר וכו'. זהו שאמר הקב"ה, יעשה תשובה ויתכפר לו:

הרי לנו שהתשובה היא מדה טובה מחסדיו יתברך ומרוב רחמי על בריותיו. ואלמלא התשובה, לא היה העולם יכול להתקיים, שהרי נאמר (קהלת ז, כ) כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא. על כן, הקדים הקב"ה רפואה למכה, וברא את התשובה לפני שברא את העולם, כדי שיוכלו בריותיו להתקיים:

ומטעם זה אנו אומרים בתפילות ראש השנה ובקידוש היום, ותתן לנו וכו' את יום הזכרון הזה זכרון תרועה באהבה וכו'. וכך אומרים בתפילות יום הכפורים ותתן לנו וכו' את יום הכפורים הזה למחילה ולסליחה ולכפר בו על כל עוונותינו באהבה וכו'. כי לא נתן לנו הקב"ה את ימי הדין והתשובה הללו, אלא מרוב אהבתו אותנו, כדי שנוכל להתקיים בעולם, על ידי שנתקן מעשינו ונשוב בתשובה לפניו, ובה יכפר לנו כל עוונותינו וניעשה כבריה חדשה:

מוזקנים אתבונן

ל' תשרי – יום פטירת
הגאון כמוהר"ר שלום קלזאן זצוק"ל

ידוע היה רבי שלום זצוק"ל, נעים זמירות ישראל, בכל סעודת מצוה אליה הגיע, כאשר היה מנהל את המעמד, דברי התורה והשירה, כמסורת אבותינו הקדושים, ביראת ה' צרופה.

ומעשה שהיה, באחת הפעמים בה הוזמן לשבת "בדע" (שבת ההתחלה, שלפני החתונה) הגיע אל הבית בליל השבת, אחר התפילה, בעודו עטוף בטליתו ומשרה אוירת שכינה על סובביו. הוא נכנס אל הבית, אך להפתעתו גילה כי חדר האורחים מלא בבחורים וריקים, כאלו אשר אינם שומרי תורה ומצוות, שישבו בעודם גלויי ראש והתלוצצו ביניהם. גם כאשר ראו את דמותו הקדושה בבואה אל הבית לא נרתעו, והמשיכו בהתנהגותם הפוחזת.

רבי שלום נדהם למראה עיניו: "וכי כך ניתן לקבל את השבת הקדושה? והיכן יראת השמים של אנשים אלו?" בקושי רב עלה בידו לקדש על היין, והם עודם יושבים בחדר. בינתיים, ערכו בני הבית את השלחנות לגיעלה, והוא, כדרכו, החל לארגן את השירה ולומר את דברי התורה.

הגם שבאישיותו עדינת הנפש לא יכול היה לגעור בהם, ותמיד כשחש שמאן דהוא נפגע מסיבתו מיד מיהר לפייסו, כאן לא היה בכוחו לשתוק על כבודה של השבת. כי הגיעו מים עד נפש, ולא היה מסוגל לראות כיצד הם מבזים את כבוד השבת, מעיבים על אורת הקודש ומחללים את טהרת המעמד בהתנהגותם המבישה.

לכך לא הסכים רבינו, והוא נפנה אליהם והוכיחם נמרצות, בקנאו את קנאת ה' ואת קדושתה של השבת. הם יצאו אל מחוץ לבית, כשבדרכם דנים כיצד לנקום בו, אך הוא המשיך את המסיבה כאילו לא אירע מאומה.

בבוקר השבת שוב נערכו השלחנות לגיעלה, וגם כאן היווה רבינו את מרכז המעמד, כאשר שירת תימן העתיקה מתנגנת בעוז בקולו הנעים, ודברי תורה קולחים מפיו. הבחורים, שרק אמש התנהגו בצורה חסרת תרבות בעליל, הרגישו כי לפנייהם דמות מיוחדת במינה, המקדשת שם שמים והולכת בתום וביושר, וחשו שכל תוכחתו אליהם נבעה מקנאת ה' שבערה בקרבו ולא משנאתו אותם, חלילה. הם נגשו אליו, בראש מורכן, וברגשי בושה על מעשיהם בקשו את סליחתו.

היה זה אחד מני רבים מן הפעמים בהם קידש רבי שלום זצוק"ל שם שמים במעשיו, בהתנהגותו האצילית, כשבד בבד עמה עמדה תקיפותו על משמר ההלכה, הקדושה והיראה, כפי מסורתם של אבותינו המקודשים.

(על פי הספר "לזכר הר"ר שלום קלזאן")

לרגל שמחת בר המצוה לבנו של
רבינו שליט"א יצא לאור בס"ד

"שירה כשרה"

חידושי תורה ופזמונים בהלכה
וזבאגדה, ביאורים נפלאים, טעמים
ורמזים נחמדים, בעניין דרכי השירה
והנגינות בימינו.

ניתן להשיג במוסדות "יד מהרי"ץ"

בכל המועדות שזאלים ודורשים בהלכות המועדים קודם
בארבע שבתות, בקיבוץ כל העם, איש לא נעדר, לידע
בכל הדינים השייכים, כדי שלא יגעו באיסור קל בין
מדברי תורה בין מדברי חכמים, ולגדור גדרים ולעשות
סיגנות ורוב הפרש מכל חומרות, ולידע בחוקי הדת, את
הדרך אשר ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו. ומי בעל
דברים, שאירע לו שום ספק באיסור, יגש אל הדרשן
לשאול, ולא יסמוך על עצמו ואפילו הוא תלמיד חכם כדי
ללמוד וללמד לאחרים, ולהורות את בני ישראל את כל
החוקים והדריש בקהלות עם, דברב עם הדרת מלך.

(הגאון רבי אברהם ערוסי זצוק"ל, יורה דעה חטאים פרק רביעי אות ה')

קשר התפילין

הנה כיום דעת רבינו שליט"א בענין קשר התפילין של
ראש דיש לנהוג בו כמנהג כל הדורות בקהילתנו,
ולקשרו באופן שהוא מרובע ממש כמ"ם סתומה,
והדר ביה מדבריו בעבר, בשלחן ערוך המקוצר סימן
ט' סעיף ז', כיעוין כל זה בהסכמתו לספר פרי אליעזר
ובשערי יצחק פרשת פינחס היתשע"ג בישכ"ג.

אולם כאן המקום להבהיר, כי בספר "קשר הדל"ית"
(פרק י"ג סימן ה' דף ר"ג) נדפס בשם רבינו שליט"א
כביכול החליף מקשר המ"ם לקשר הדל"ית בעבר,
והוא דבר שאין לו שחר, כי אביו הרנב"ן זצוק"ל כבר
שינה את הקשר ממ"ם לדל"ית בעודו בתימן, וכן הנהיג
לבנו שליט"א מילדותו, והוא הנרמז בשו"ת עולת
יצחק חלק ב' סימן כ"ג אות ב' ד"ה ואחר, כמבואר
בשערי יצחק הנזכר שלהי דף י"ד, וכן נהג עד ששינהו
לקשר הקדמון, ואין לטעות בזה.

בשורה טובה

ניתן להשיג טליתות ללא שזירה בכנפות הטלית, וכן ספרי קודש שיצאו לאור על ידי
מחברים מק"ק תימן ותשמישי קדושה, במכון פעולת צדיק רח' קושניר 5 בני ברק
03-6780070. החנות לבני תורה על טהרת הקודש.

כמו כן נפתחה חנות "אוצר ספרי תימן" להפצת ספרים ותשמישי קדושה על טהרת הקודש
בעיה"ק ירושלים והסביבה, בברכת מרן שליט"א ובהכוונתו המלאה

הפצת ספרים, תשמישי קדושה, ועוד...
ירושלים והסביבה

הפצה ראשית: 054-8476760

השיעור השבועי לבני הישיבות יתחדש בעז"ה בליל
שישי ז' מרחשון ה'תשע"ד ב"שכ"ה

להצלחת הילדים
יצחק ודוד ב"ר
אלעד שיהי'

התורה והברכה להר"ר
שילה יגאלי שליט"א
על עזרתו הברוכה

לתגובות והערות בכל עניני העלון:
מוסדות יד מהרי"ץ
ת.ד. 2203 ראשון לציון
050-4140741

לעילוי נשמת
הגאון רבי שלמה
ב"ר שוכר יגאלי
זצ"ל

לרפואת שרונה חיה תחי' ב"ר משה זכריה
לעילוי נשמת ר' דן
חיים ב"ר משה ז"ל